

Tilburg University

De komende slag om het auteursrecht (Review of the book Auteursrecht op toegang, D.J.G.Visser, 1997, 905250508X)

Geleijnse, J.P.J.

Published in:
Informatie Professional

Publication date:
1997

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Geleijnse, J. P. J. (1997). De komende slag om het auteursrecht (Review of the book Auteursrecht op toegang, D.J.G.Visser, 1997, 905250508X). *Informatie Professional*, 1(10), 32-34.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

De komende slag om het auteursrecht

Hans Geleijnse

In de mei-aflevering van de rubriek Verschenen signaleerden wij het proefschrift van Dirk Visser, getiteld *Auteursrecht op toegang. De exploitatierechten van de auteur in het tijdperk van digitale informatie en netwerkcommunicatie*. Nu volgt een uitgebreidere bespreking van deze dissertatie, waarin afschaffing van het reproductierecht wordt bepleit.

Voor bibliotheken zijn veel vraagstukken rond het auteursrecht in de digitale omgeving van wezenlijk belang voor hun toekomstige rol. Het ligt daarbij voor de hand dat bibliotheken taken, die in de gedrukte omgeving vanzelfsprekend zijn, in de digitale omgeving zoveel mogelijk willen handhaven.

De gebruiker van een bibliotheek heeft nu het recht een document in te zien, te lezen en te lenen, een kopie te maken, enzovoort. Het beperken van die rechten, het aanbrengen van barrières of het vragen van onredelijke vergoedingen in de digitale omgeving is ongewenst, aldus onder meer de juridische commissie van de FOBID. Op dit punt is sprake van duidelijke bedreigingen.

Norbert van den Berg, de oud-bibliothecaris van de Universiteit van Amsterdam, waarschuwde onlangs voor het serieuze gevaar dat de informatieconsumenten makkelijk uiteen kunnen vallen in twee categorieën: de have's en de have-not's.

ECUP, het European Copyright User Platform, waarvoor Emanuella Giavarra nu al jaren zulk eminent werk verricht, neemt in haar position paper eveneens het bibliotheekbelang tot uitgangspunt: 'The nightmare future for libraries is one in which nothing can be looked at, read, used or copied without permission or payments.' ECUP pleit voor een goede balans tussen de rechten van rechthebbenden en de rechten van gebruikers. Een belangrijk element daarbij is de bescherming van de in verdragen en wetten vastgelegde rechten van de gebruiker.

Mr. J.P.J. Geleijnse is bibliothecaris van de Katholieke Universiteit Brabant.

Uitdijend auteursrecht

Het is goed dat de bibliotheekwereld zich nu laat gelden en mede de discussie voert. Vraagstukken rond het auteursrecht raken bibliotheekvoorzieningen in hun kern. Een beter begrip voor het auteursrecht, maar ook een verheldering van de rol van de diverse spelers in de informatieketen is zeer gewenst. Tot dusverre hebben vooral de uitgevers zich nationaal en internationaal duidelijk weten te profileren. Zij zijn beter georganiseerd, laten zich goed adviseren en beschikken over uitstekende kanalen. Een overaccentuering van de belangen van de auteursrechthebbenden als antwoord op de ongewisheden van het Internet en de toenemende globalisering van informatie en communicatie is echter niet op zijn plaats. Bernt Hugenholtz benadrukte in het *Nederlands Juristenblad* (1995) 14, p. 513-519 dat 'de informatie-industrie (uitgevers, producenten van films, software en elektronisch amusement voorop) het auteursrecht als een key issue in de ontwikkeling van de informatiesnelweg [ziet]'. Vanuit commercieel oogpunt is dit volkomen begrijpelijk. Voor de auteurs zelf, die soms tamelijk argeloos hun rechten aan een uitgever overdragen, gelden echter niet altijd dezelfde belangen. Voor de meeste wetenschappelijke auteurs spelen andere argumenten dan strikt commerciële een rol bij hun wens te publiceren. Een nog veel grotere verscheidenheid van belangen en intenties is bij de gebruikers van informatie aan de orde.

De mogelijkheden kennis te nemen van informatie via de elektronische snelweg wordt dagelijks op een indrukwekkende wijze uitgebreid. Een belangrijke vraag is of de gebruiker in alle vrijheid in elektronische

bestanden mag browsen zoals hij of zij dat in gedrukte werken in een bibliotheek mag doen. Mag de gebruiker zomaar rondkijken op het Internet of moeten daar beperkingen aan gesteld kunnen worden? Mag een gebruiker een kopie maken van een elektronisch document en mag hij deze doorsturen naar een ander? Al deze kwesties raken het auteursrecht.

Hughenoltz stelde de fundamentele vraag of het auteursrecht in zijn huidige vorm nog wel een toekomst heeft op de informatiesnelweg. Spoelt het auteursrecht, om de woorden van Egbert Dommering te gebruiken, niet weg door het elektronisch vergiet?

Einde van het reprodanken

Deze vragen staan ook centraal in het boek van Dirk Visser: *Auteursrecht op toegang*, waarop hij op 18 maart 1997 in Leiden is gepromoveerd. Beklemtoond moet worden dat dit proefschrift niet gaat over de rechten van de bibliotheken, maar over de rechten van de auteur op de exploitatie van zijn werk 'in het tijdperk van digitale informatie en netwerkcommunicatie'. Uitgangspunt is dat het ook in het digitale tijdperk redelijk en nuttig is dat de maker van een auteursrechtelijk beschermd werk geld kan verdienen aan het gebruik ervan. De auteur heeft echter ook het recht zijn werk gratis voor iedereen toegankelijk te maken of te laten maken.

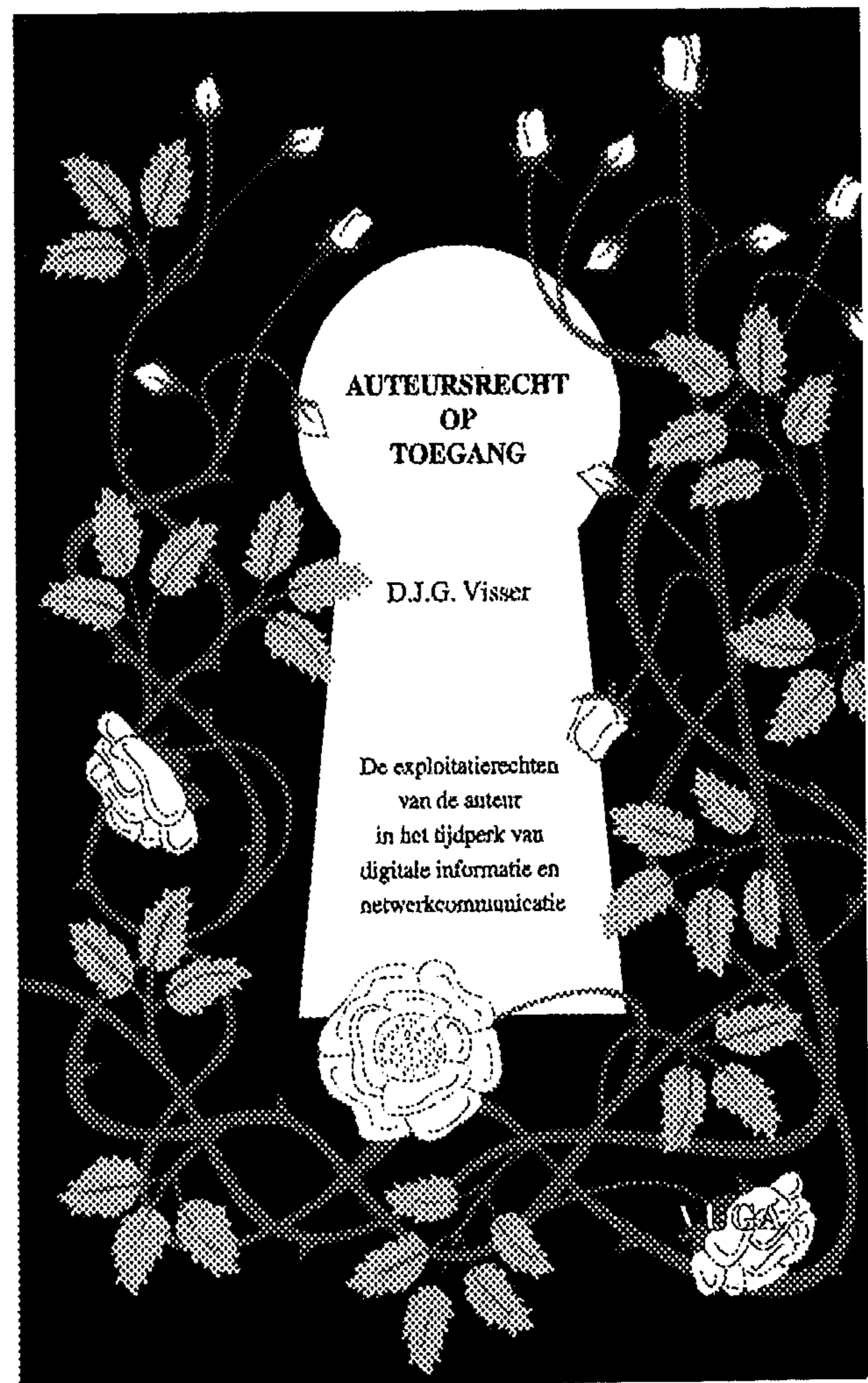
Visser gaat na of de exploitatierechten van de auteur, het uitsluitend recht op openbaar maken van een werk en het uitsluitend recht op verveelvoudigen (het reproduceren), in het digitale tijdperk nog wel kunnen functioneren.

Zijn conclusie is dat het *verveelvoudigingsrecht* kan worden afgeschaft. Het drukken was (vroeger) een beheersbare en controleerbare handeling. Alleen al het fotokopiëren door privé-personen voor eigen gebruik heeft zich ontwikkeld tot een totaal onbeheersbare handeling, die zich aan het verveelvoudigingsrecht en aan iedere controle van de auteur kon onttrekken. Acties van uitgevers om dit kopieergedrag te verdisconteren in hun prijsstelling en dus in voortdurende prijsverhogingen leiden tot onbevredigende situaties, waarin veel (wetenschappelijke) informatie onbetaalbaar dreigt te worden. Het is ook onbevredigend, omdat een artikel dat veel wordt gekopieerd 'even duur' is als een artikel dat helemaal niet wordt gekopieerd.

Deze oncontroleerbaarheid kan in een elektronische

omgeving alleen maar toenemen, tenzij bijzondere technische beveiligingsvoorzieningen zouden worden getroffen waardoor elke gebruikersactie kan worden geregistreerd en beheerst. In principe kan een gebruiker er echter niet van worden weerhouden een (elektronische) kopie door te geven aan een vriend of collega. Controle op verdere verspreiding van een elektronische kopie is thans niet mogelijk of om privacyredenen absoluut ongewenst. Dit betekent dat het 'reprodanken' bij computernetwerken verlaten moet worden. Voor de Stichting Reprorecht in de huidige vorm is dan geen plaats meer.

Visser stelt dat de consequentie van 'de afschaffing van het zelfstandige verveelvoudigingsrecht [...] is dat alle consumptieve activiteiten (en de individuele communicatie tussen vrienden en bekenden) vrij blijven van auteursrechtelijke aanspraken. Het "browsen op" en het "surfen over" het Internet blijven vrij van auteursrechtelijke aanspraken evenals het kijken naar televisie, het beluisteren van een cd en het lezen van een boek.'

Openbaarmakingsrecht als basis

In zijn, met vele voorbeelden uit de Verenigde Staten, Duitsland en ons land gelardeerde boek betoogt Visser dat het *openbaarmakingsrecht* voor de auteursrecht-hebbende voldoende soelaas biedt voor een bescherming van zijn belangen. Dit betekent dat de recht-hebbende het publiek toegankelijk maken, waaronder begrepen het on line beschikbaarstellen, kan verbieden of onder voorwaarden kan toestaan. De cesuur wordt dus gelegd bij de (openbare) beschikbaarstelling van een werk in elektronische vorm.

Ook bij documentlevering op verzoek kunnen zijns inziens problemen optreden. Indien dit wordt gezien vanuit de optiek van het openbaarmakingsrecht, kan - in de elektronische omgeving - document delivery verboden worden of slechts onder voorwaarden worden toegestaan.

Op deze stringente redenering volgt echter wel een ontsnappingsclausule. Visser meent dat het om cultuur-politieke redenen wel wenselijk zal zijn om een uitzonderingspositie te claimen voor de (wetenschappelijke) bibliotheken. Zo'n uitzondering zou verdedigbaar zijn indien het althans niet gaat om documentlevering op commerciële basis.

Het kiezen van het openbaarmakingsrecht als basis betekent dat het afsluiten door bibliotheken van licenties met auteursrecht-hebbenden belangrijk(er) gaat worden. Hiermee wordt dan een betrekkelijk nieuw terrein betreden, waarvan we nu al kunnen zeggen dat de bibliotheken zowel op het gebied van de prijsstelling als op het gebied van de voorwaarden kwade tijden kunnen meemaken, indien zij een individuele benadering van uitgevers blijven kiezen.

Het belang van de inzet van een organisatie als ECUP hierbij is dat bibliotheken bewust worden gemaakt van de rechten die zij *onder de huidige wetgeving* niet zomaar moeten prijsgeven. De groeiende internationale samenwerking tussen bibliotheken kan er

hopelijk toe leiden dat deze zich meer als een front gaan opstellen om de gerechtvaardigde belangen van hun gebruikers te verdedigen.

Conclusie

Het proefschrift van Visser is leesbaar geschreven, bevat heldere, zij het vanzelfsprekend in juridisch jargon gegoten argumentaties, en geeft een stimulans tot bezinning en reflectie. De vraag is echter of het een realistisch verhaal is. Het ligt immers niet voor de hand dat Artikel 9 van de Berner Conventie inzake het reprorecht zal worden veranderd. Het ligt evenmin voor de hand dat bibliotheken zullen afzien van thans voor hen geldende uitzonderingen op het reprorecht, indien nieuwe beschermingen daarvoor niet onmiddellijk in de plaats komen.

Het boek houdt op wanneer het echt spannend gaat worden. Hoe gaat de auteursrecht-hebbende in de praktijk bijvoorbeeld om met het openbaarmakingsrecht? Welke grenzen zijn daaraan gesteld of zouden daaraan gesteld moeten worden? De vraag rijst in hoeverre de (wetenschappelijke) informatievoorziening in de toekomst niet nog sterker geregeerd zal gaan worden door economische belangen en door de koopkrachtige vraag. Het belang van informatie-vrijheid en de 'spreiding van kennis' behoren niet alleen door bibliotheken verdedigd te worden, maar vragen ook om grote attentie van de wetgever. Tegelijkertijd zou echter bij de informatieproducenten, zoals universiteiten en researchinstellingen, nadrukkelijker besproken moeten worden hoe deze in hun relatie met hun werknemers/auteurs willen omgaan met het auteursrecht in de digitale omgeving.

D.J.G. Visser. - Auteursrecht op toegang. De exploitatierechten van de auteur in het tijdperk van digitale informatie en netwerkcommunicatie. - 's-Gravenhage: VUGA, 1997. isbn 90-5250-508-X.